

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Mevrouw mr. drs. M.C.G. Keijzer
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 11 februari 2025

betreft Vragen naar aanleiding van de kabinetsreactie op de Monitor van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) 2024

ons kenmerk 175786.01U

Geachte mevrouw Keijzer,

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening hebben met belangstelling kennisgenomen van uw brieven van 25 september 2024¹ en 20 december 2024², waarmee u de tweede vervolgmeting van de Monitor Nationale Omgevingsvisie (NOVI) aanbiedt en de kabinetsreactie hierop. De leden van de fracties van de **BBB**, **GroenLinks-PvdA**, mede namens de fracties van de **SP** en de **PvdD**, en **OPNL**, mede namens de fracties van **GroenLinks-PvdA**, **SP**, **ChristenUnie**, **PvdD** en **Volt**, hebben naar aanleiding hiervan nog een aantal vragen en opmerkingen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de BBB

In uw brief lezen de leden van de fractie van de **BBB** dat "het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) concludeert dat in de afgelopen tien jaar circa 60% van de woningbouw plaatsvond binnen bestaand bebouwd gebied. Tegelijkertijd vereist samenhangende verstedelijking, met aandacht voor wonen, werken, mobiliteit, gezondheid en leefomgevingskwaliteit, nog een stevige inzet. Het opschalen van de bouw van voldoende woningen blijft volgens het PBL een grote opgave, en daarbij moet ook rekening worden gehouden met voldoende arbeidsplaatsen en het goed ontsluiten van locaties. Ook signaleert het PBL dat de toegenomen agglomeratiekracht het vestigingsklimaat en de bereikbaarheid versterkt, met name in de Randstad. Dat de meeste woningbouw plaatsvindt binnen bestaand bebouwd gebied past in de trend en de wens tot het versterken van nabijheid, bereikbaarheid en agglomeratiekracht, en hiermee zitten we dus op de goede weg."³

Daarnaast lezen deze leden dat "het PBL constateert dat niet alleen de natuurkwaliteit, maar ook de waterkwaliteit onder druk staat. Het grond- en oppervlaktewater bevat te veel schadelijke stoffen, zoals meststoffen, PFAS⁴ en bestrijdingsmiddelen. Nederland voldoet nog niet aan de doelen van de

¹ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, Y.

² Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AB.

³ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AB, p. 4.

⁴ Per- en polyfluoralkylstoffen

datum 11 februari 2025

ons kenmerk 175786.01U

blad 2

*Kaderrichtlijn Water en dat kan een risico vormen voor ruimtelijke ontwikkelingen.*⁵ De leden van de BBB-fractie hebben naar aanleiding van deze passages in uw brief de volgende vragen:

1. Het rapport 'Elke regio telt' concludeert onder andere dat het rijksbeleid te weinig oog heeft voor het belang van voorzieningen in de regio's en dat de beleidsfocus op sterke regio's de kansen voor perifere regio's belemmert. Kunt u uitleggen in hoeverre het genoemde rapport is verwerkt in de NOVI?
2. In hoeverre "*zitten we op de goede weg*" (zie citaat hiervoor) als het vestigingsklimaat en de bereikbaarheid met name in de Randstad zijn versterkt?
3. Kunt u uitleggen hoe er in de NOVI gewerkt wordt aan het belang van voorzieningen in de regio en de kansen voor perifere regio's?
4. Onder de Kaderrichtlijn Water (KRW) vallen 130 stoffen. Gewasbeschermingsmiddelen zorgen slechts voor een relatief klein deel (2,5%) voor normoverschrijdingen van het oppervlaktewater. Het aantal en de concentraties nemen door maatregelen zoals teeltvrije zones en anti-driftdoppen al jaren af. Door de succesvolle aanpak van gewasbeschermingsmiddelen zijn deze inmiddels slechts voor een klein deel verantwoordelijk voor de overschrijdingen van de KRW. Waarom worden medicijnresten, die voor een veel groter deel van de overschrijdingen zorgen, in uw brief niet genoemd?
5. Wat doet u om PFAS en overige chemische middelen, die zorgen voor het leeuwendeel van de normoverschrijdingen die een risico vormen voor ruimtelijke ontwikkelingen, succesvol aan te pakken?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA, mede namens de leden van de fracties van de SP en de PvdD

De leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA**, mede namens de leden van de fracties van de **SP** en de **PvdD**, kijken met grote zorgen naar de eerste monitor van de NOVI. Toen de NOVI werd opgesteld, is er een milieueffectrapportage (mer) uitgevoerd. Daaruit bleek dat een van de hoofddoelen – een gezonde en schone leefomgeving – niet zonder aanvullend beleid gerealiseerd zou kunnen worden. Deze fracties hebben daar toentertijd al zorgen over geuit, ook in relatie tot de Omgevingswet.

Uit de tweede monitor blijkt nu dat, zoals destijds in de mer al werd gevreesd, het beleid onder de NOVI niet heeft geleid tot de beoogde versterking van een gezonde en schone leefomgeving. In plaats daarvan is er sprake van een verdere verzwakking van de natuur en leefomgeving in Nederland, terwijl het economisch klimaat zich wél positief heeft ontwikkeld. Dit gaat echter nog steeds ten koste van het natuurlijk kapitaal van de toekomstige generaties. De NOVI heeft in die zin niet de beoogde trendbreuk gebracht. En de huidige generatie 'steelt' in die zin nog steeds van de (kansen en mogelijkheden) van toekomstige generaties. Dat vinden deze leden vanuit moreel, maar ook vanuit beleidsmatig oogpunt onacceptabel en zij stellen daarom de volgende vragen:

1. De monitor stelt dat van de vier hoofddoelen met name de doelen die raken aan duurzaamheid achterblijven, dan wel een negatieve trend kennen. Is de regering het met deze leden eens dat dit in de mer van de NOVI al als belangrijk risico van de NOVI werd gezien?

⁵ Kamerstukken I 2024/25, 34682, AB, p. 5.

datum 11 februari 2025

ons kenmerk 175786.01U

blad 3

2. Welke verklaringen heeft de regering voor het desondanks niet voorkomen van negatieve trends op deze gebieden? De mer voorspelde immers al deze negatieve trend in het geval de regering niet voldoende aanvullende maatregelen zou nemen.
3. Gebruikt de regering de instrumenten die zij op grond van de Omgevingswet heeft om deze negatieve trends te keren? Zo niet, waarom niet?
4. Onder indicator 7 'woningbouw op ongunstige locaties bodem en water' zijn de ontwikkelingen zowel kort- als langjarig ongunstig. Het doelbereik is niet in beeld en bodem en water zijn nog steeds niet sturend. We zijn hard op weg naar 10% van de woningen in ongunstige locaties vanwege waterhuishouding en bodemdaling. Dat is om meerdere redenen problematisch, menen deze leden.
 - a. Kan de regering allereerst reflecteren op het gegeven dat verzekeraars zich steeds meer terugtrekken uit gebieden waar grote waterveiligheidsrisico's bestaan? Welke verantwoordelijkheden ziet de regering voor zichzelf bij het beschermen van de burgers van Nederland tegen onoverkomelijk hoge schadelasten na overstromingen in gebieden waar die nu al voorspeld worden en verzekeringen (nu of op termijn) niet meer dekken?
 - b. Kan de regering reflecteren op de noodzaak van het principe dat bodem en water sturend zijn voor het realiseren van een veilig en natuurrijk Nederland, zowel in het heden als in de toekomst?
5. Onder indicatoren 8 en 9 in de monitor blijkt dat de regering zich niet aan de eigen doelen ten aanzien van broeikasgassen houdt. Is de regering van mening dat het weer aan de rechter is om de regering aan de eigen wetgeving te houden? Of is de regering voornemens dit voorjaar met beleid te komen waarin het doelbereik weer in beeld komt? Zo ja, wanneer kan dit beleid verwacht worden?
6. Als het gaat om het vestigingsklimaat, gaat het zeer goed vergeleken met de andere doelen van de NOVI. Waarom blijft de regering dan zo hameren op economische doelen en vestigingsklimaat? Is hier sprake van een 'rechtse hobby' ten koste van het ontwikkelpotentieel van toekomstige generaties? Zo nee, waarom niet? Objectief is toch vast te stellen dat de andere doelen veel meer aandacht en inzet vragen om in een goede balans met de economie te komen?
7. Onder indicator 33 wordt aangegeven dat de sociale cohesie onder druk staat. De regering wijst graag naar polarisatie, maar is daar regelmatig zelf de aanjager van, zo menen deze leden. Onder andere door plannen van de coalitiepartijen, die de sociale cohesie kunnen versterken, niet op te pakken en soms zelfs af te breken. Deze leden denken aan het uitbreiden van de bussen en fietsverbindingen in het landelijk gebied, het spreiden van voorzieningen zoals ziekenhuizen, en aan nivellerende inkomenspolitiek, waardoor de economische verschillen tussen klassen beperkt blijft. Waarom maakt deze regering de beloftes van PVV, NSC en BBB op dit gebied niet waar?
8. Kan de regering onder Bereikbaarheid (paragraaf 2.3), en dan in het bijzonder voor internationale bereikbaarheid, ook een indicator 'openbaar vervoer' opnemen, die kijkt naar bus- en treinbereikbaarheid? Kan de regering dat ook doen voor internationale fietsverbindingen?
9. Bij indicator 50 'Vogels in de stad' staat alles op rood. Desondanks nam de regering het besluit om nestkastjes niet verplicht te maken. Deze leden zijn verheugd dat de regering door de Tweede Kamer werd teruggeroepen. Kan de regering aangeven hoe de NOVI en deze cijfers een rol hebben gespeeld bij het ontwikkelen van dit (teruggefloten) beleid?

datum 11 februari 2025

ons kenmerk 175786.01U

blad 4

10. De regering stelt in de beantwoording van eerdere vragen van de fractie van GroenLinks-PvdA over geluidshinder dat de geluidshinder gaat afnemen voor omwonenden,⁶ al is dat minder dan eerder beloofd. Hoe kan het dat onder indicator 55 dan zowel de korte- als de lange termijn-trend van geluidgehinderden door de luchtvaart negatief is?
11. U schaft de ladder voor duurzame verstedelijking af, dan wel verzwakt die ernstig. Hoe wilt u de negatieve trends, die uit de NOVI-monitor naar voren komen, keren zonder deze ladder?
12. De NOVI-monitor geeft bij deze leden aanleiding tot grote zorgen over het doelbereik van de NOVI. Er is een noodplan nodig om toekomstige generaties niet op te zadelen met een onbetaalbare rekening om tot een gezonde en schone leefomgeving te komen. Wat gaat de regering doen om de doelen van de NOVI alsnog bereiken? Te beginnen bij de doelen die betrekking hebben op natuur, water en een gezonde leefomgeving.

Vragen en opmerkingen van het lid van de fractie van OPNL, mede namens de leden van de fracties van de SP, ChristenUnie, PvdD en Volt

De leden van de fracties **OPNL, SP, ChristenUnie, PvdD en Volt** hebben met interesse kennisgenomen van de brief met de kabinetsreactie op de Monitor van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) 2024. Naar aanleiding hiervan hebben deze leden nog een aantal vragen:

1. Uw brief gaat in op de verschillende doelen en indicatoren vanuit de NOVI, maar deze leden missen een algemene beoordeling hiervan. Kunt u toelichten in hoeverre u van mening bent dat de doelen van de NOVI uit 2020 in bereikt zijn?
2. De NOVI 2024 is niet het enige instrument van de overheid waarmee plannen voor de leefomgeving inzichtelijk worden gemaakt. Hoe verhoudt de NOVI zich tot het Nationaal MilieuProgramma en het Programma NOVEX? Welke toegevoegde waarde heeft de NOVI ten opzichte van deze andere programma's?

Volgens het Planbureau voor Leefomgeving (PBL) is door een cumulatie van milieuproblemen de gezondheid van mens en natuur aangetast. De regering geeft in dit kader aan op een andere manier aan de internationale doelstellingen voor natuur, water en klimaat te gaan werken.

3. Kunt u toelichten waarom u ervoor kiest de nadruk te verleggen van maatregelen naar het stellen van doelen?
4. Kunt u tevens toelichten waarom u een koerswisseling noodzakelijk acht, mede gelet op de recente Greenpeace-uitspraak?⁷

De kabinetsreactie op de NOVI luidt: *"Door een regionaal gedifferentieerde ontwikkelstrategie brengen we meer balans in de ontwikkeling van de regio's onderling en zorgen we er tegelijk voor dat we binnen die regio's de kwaliteit van leven verbeteren."*⁸

5. Kunt u concrete voorbeelden geven waarin deze regionaal gedifferentieerde ontwikkelingsstrategie is terug te zien? Worden hiermee (deels) de NOVEX-gebieden bedoeld?
6. Het PBL signaleert dat de toegenomen agglomeratiekracht het vestigingsklimaat en de bereikbaarheid met name heeft versterkt in de Randstad. Bent u van plan om ook deze ontwikkeling in

⁶ Kamerstukken I 2024/25, 35 334 / 33 576, BU.

⁷ Rechtbank Den Haag, 22 januari 2025, ECLI:NL:RBDHA:2025:578, r.o. 5.65.

⁸ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AB, p. 4.

datum 11 februari 2025

ons kenmerk 175786.01U

blad 5

balans te brengen tussen de regio's onderling, wat in dit geval dus een versterking van het vestigingsklimaat buiten de Randstad betekent?

7. U geeft aan dat de verschillende regio's om een onderscheidende aanpak vragen. Deelt u de opvatting van deze leden dat, om gelijke kansen te creëren, er ongelijk moet worden geïnvesteerd? Zo ja, op welke manier is dit terug te zien?
8. Kunt u toelichten hoe de regionaal gedifferentieerde ontwikkelingsstrategie wordt gerealiseerd, terwijl volgens de PLG de financiële mogelijkheden voor een gebiedsgerichte aanpak juist afnemen door het vervallen van het Transitiefondsbudget?⁹

De kabinetsreactie op de NOVI luidt: *"Het vitaliseren van regio's, waar de brede welvaart juist gebaat is bij een ontwikkeling die aansluit op de lokale vraag, die veelal minder omvangrijk is."*¹⁰ Dit sluit naadloos aan bij (de gedachte achter) het rapport 'Elke regio telt!'

9. Bent u voornemens de aanbevelingen van het rapport 'Elke regio telt!' in de Nota Ruimte¹¹ te implementeren? Zo ja, op welke wijze?
10. Bent u bereid concrete, verifieerbare en meetbare doelstellingen vast te stellen voor het vitaliseren van de regio's, zodat:
 - a. deze doelstellingen voor decentrale overheden als handelingskader kunnen dienen, waardoor afgebakende bevoegdheden worden gecreëerd om overlap en ruis te voorkomen;
 - b. deze doelstellingen tevens als kader kunnen dienen voor de NOVEX-gebieden, zodat de voortgang nauwkeurig gemonitord en geëvalueerd kan worden?

De kabinetsreactie op de NOVI luidt: *"Vanuit de ambitie om toe te werken naar een hoofdstructuur van robuustere natuurgebieden werkt het kabinet aan een herijking van de Natura 2000-gebieden."*¹²

11. Kunt u toelichten wat u bedoelt met 'herijking'? Welke concrete gevolgen heeft dit voor de Natura 2000-gebieden?
12. Wat betekent deze herijking voor de agrarische sector, het opwekken van duurzame energie en het landschapsbeheer (in aangrenzende) gebieden?

De leden van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening zien uw reactie met belangstelling tegemoet en ontvangen deze graag binnen **vier weken** na dagtekening van deze brief.

Hoogachtend,

drs. E. Kemperman MBA

Voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat / Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

⁹ Reflectie PBL op het Hoofdlijnenakkoord 2024-2028; Aanbevelingen voor het nieuwe kabinet, 12 juni 2024, p. 8, zie <https://www.pbl.nl/publicaties/reflectie-pbl-op-het-hoofdlijnenakkoord-2024-2028>.

¹⁰ Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AB, p. 4.

¹¹ Kamerstukkendossier 29 435.

¹² Kamerstukken I 2024/25, 34 682, AB, p. 6.